

ERVÍN TENGLER POHLEDEM PÍSEMNÉ POZŮSTALOSTI¹

Karolína Hazuchová

Karolina Hazuchová: Ervín Tengler from the written inheritance perspective

The study focuses on the life and research activities of Ervín Tengler (1884-1941), a pedagogue, a regional historian and a chronicler of Moravian Ostrava. Based on the written inheritance deposited in the Archive of the City of Ostrava, Tengler's extensive publishing and lecturing activities are reconstructed. A list of Tengler's existing manuscripts is part of the text.

Key Words: Ervín Tengler, historiography, bibliography, Ostrava

Ervín Tengler nepatří k osobnostem, poutajících zájem regionálních historiků. Stojí ve stínu společensky etablovanějších osobností, jakými byly Alois Adamus (1878–1964) nebo exponenti *Kulturní rady pro širší Ostravsko*, nevysloužil si víc než sporadické biografické medailony.² Náleží k typu učitelů exponovaných v regionální vlastivědě, k osobnostem, které si udržely svůj význam po celé meziválečné dvacetiletí, i když jejich úsilí o rozšíření znalostí o minulosti Ostravska a Těšínska se střetávalo s modernizačními tlaky, které ovlivňovaly tematickou skladbu místních periodik, zajímajících se o denní aktuality, zprávy z politiky, hospodářství či sportu více, než o minulost a historické památky. Svými publicistickými pracemi chtěl erozi paměti čelit; současně jimi vyjadřoval své politické a náboženské názory a morální hodnoty, o něž je současnost připravována.

Tengler, rodák z Nižních Lhot u Frýdku (18. června 1884),³ mohl být k vlastivědné práci inspirován již svým otcem, učitelem Janem Tenglerem (1859–1906), činným v českých spolcích, od roku 1897 nadučitelem a rektorem školy v Dobré.⁴ Inspirativní muselo být studium na českých gymnáziích v Opavě a Místku (1895–1904), tedy v centrech českého kulturního dění s bohatou spolkovou aktivitou a rozvinutou vlastivědnou činností. Namátkou vzpomeňme osobnost Vincence Praska, který sice v Opavě v té době již nepůsobil, avšak jehož publikace, například *Dějiny knížectví těšínského* (Opava 1894), mohl Tengler poznat již za studií v Opavě. Zajímavou epizodou je jeho studium na filozoficko-

1 Studie vznikla v rámci řešení studentského grantového projektu SGS/4/2016 s názvem „Výzkumné centrum pro soudobé dějiny (1800–2000) – témata z kulturních a sociálních dějin“ řešeném v rámci Slezské univerzity v Opavě na Filozoficko-přírodovědecké fakultě v Opavě.

2 Karel JIŘÍK, *TENGLER Ervín*, in: Milan MYŠKA – Lumír DOKOUPIL (eds.), *Biografický slovník Slezska a Severní Moravy – nová řada* 4 (16), Ostrava 2003, s. 115; Viktor FICEK, *Biografický slovník širšího Ostravska*, 4 díl, Opava 1981, s. 135; Jaromír DLOUHÝ, *Ervín Tengler*, in: *Zpravodaj Ostravského muzea* 3, 1998, s. 25–26. Ve všech zmíněných publikacích je uvedeno nesprávné datum Tenglerova úmrtí 28. června 1944. Zemřel 12. září 1941. Údaje o úmrtí čerpány: Úřad městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, kniha zemřelých pro Moravskou Ostravu, roč. 1941, sv. 16, s. 178.

3 Dne 3. července křtěn jako Erwin Filipp Peter; otec Jan Tengler, matka Julie, dcera Filipa Špetly; za kmotry šli učitel z Janovic Johann Špetla a Marie Tenglerová. Zemský archiv v Opavě (dále jen ZA) Opava, Sbírká matrik, Dobrá – matrika narozených, inv. č. 11618, sign. Fr–V–20, fol. 262.

4 K roku 1893 připomínán jako místopředseda a jednatel knihovního spolku viz *Z Vyšních Lhot u Frýdku*, Opavský týdeník 24/9, 1. 2. 1893, s. 1. Ke zvolení nadučitelem v Dobré viz *Z Dobré. Volba nadučitele*, *Noviny Těšínské* 3/36, 14. 8. 1897, s. 4. Životopisná data viz ZA Opava, Sbírká matrik, Dobrá – matrika úmrtí, inv. č. 8813, sign. Fr–V–17, f. 48.

teologickém učilišti kněžského semináře ve Vidnavě (říjen 1904–červenec 1906), dodnes opomíjeném intelektuálním centru západní části českého Slezska.⁵ Jako učitel prošel od října 1906 do penzionování v roce 1927 školami v Bartovicích, Muglinově a několika školskými institucemi ve Slezské Ostravě (Hladnov, Baranovec).⁶ Vedle snahy věnovat se škole naplno, rozšiřovat své znalosti a učit se novým věcem,⁷ projevovala se u něj jistá prchlivost;⁸ k jeho osobnímu profilu také náleží vyhraněné politické názory (například mezi 16. prosincem 1915 a 1. březnem 1916 byl suspendován pro podezření z rusofilské agitace)⁹ a členství v národně demokratické straně. Z osobního života vzpomeňme manželství s Helenou, dcerou báňského úředníka Josefa Podešvy (sňatek 18. června 1910)¹⁰ a narození syna Jaroslava (27. dubna 1912).¹¹ O jeho manželství toho příliš nevíme. Zprvu se zdálo, že šlo o idylu, jak ji dosvědčuje dochovaný rukopis *Vlastních skladeb písni s doprovodem piana*, který věnoval choti k jmeninám.¹² Na straně druhé v závěru Tenglerova života se vztahy mezi manželi rapidně zhoršily, neboť v květnu 1940 bylo

5 Jedním z jeho vyučujících byl např. Dr. Prosche, který vyučoval Historii filozofie, Dr. Stampfela vyučující Církevní historii, Dr. Miketta vyučující Úvod do historie Starého zákona, Lic. Fischer vyučující Úvod do Skutků apoštolských, Dr. Bukowský vyučující Dogmatiku, Dr. Titze vyučující Teologii. Archiv města Ostravy (dále jen AMO), fond (dále f.) E. Tenglera 1884–1941, inv. č. 1, č. kart. 1, Index z teologického institutu ve Vidnavě z let 1904–1906.

6 Výpomocný učitel na obecné školu v Bartovicích (16. říjen 1906 – 15. září 1907), poté na obecné škole v Muglinově (16. září 1907 – 15. února 1920), jako definitivní učitel přešel na obecnou školu ve Slezské Ostravě – Hladnově (od 16. února 1920), poté na obecné chlapecké škole na Baranovci (od 1. února 1922), na II. měšťanské škole chlapecká ve Slezské Ostravě (do 31. srpna 1926), na dívčí měšťanské škole ve Slezské Ostravě na Baranovci (od 1. září 1926) a znovu na obecné chlapecké škole ve Slezské Ostravě na Baranovci (od 1. září 1927). AMO, f. Národní výbor města Ostrava – Osobní spisy, Učitelé, dodatek č. 5, č. kart. 382, Tengler Ervín, Osobní výkaz.

7 V roce 1918 absolvoval samaritánský kurz, kurz kreslení pro měšťanské školy v letech 1919–1920 a kurz pro americké hry v roce 1921. K jeho dalším dovednostem patřil také zpěv a hra na klavír a varhany. AMO, f. Národní výbor města Ostrava – Osobní spisy, Učitelé, dodatek č. 5, č. kart. 382, Tengler Ervín, Osobní výkaz.

8 Během působení na škole v Muglinově došlo mezi Tenglerem a dvěma žáky k incidentu, který řešil c. k. okresní soud v Polské Ostravě. Tengler byl obviněn z přestupku proti bezpečnosti těla, kterého se měl dopustit tím, že v průběhu druhého pololetí školního roku 1910–1911 vytrhl svým žákům Karlu Kokotkovi a Františku Glacovi vlasy a navíc je bil rákoskou. Ervín Tengler byl z tohoto jednání osvobozen. AMO, f. Okresní soud Slezská Ostrava, č. kart. 151, nezpracováno, Obvinění Ervína Tenglera z nevhodného chování k žákovi Karlu Kokotkovi z roku 1911.

9 Suspendace trvala po dobu soudního vyšetřování, které bylo výnosem c. k. okresní školní rady ve Frýdku ze dne 25. února 1916 zastaveno. Dne 25. listopadu 1915 bylo komisařství v Moravské Ostravě oznámeno, že Franz Goj, majitel domu v Muglinově při své hospitalizaci v Sanatoriu dr. Kleina sdělil v dubnu 1915 tamní sestře Scholastice Golaji, že učitel, který u něj už tři roky bydlí, se měl vyjádřit, že kdyby byl vojákem, nestřílel by na Rusy. Následným šetřením nebylo jednoznačně prokázáno, zda Goj tento výrok uvedl, neboť si to přesně nepamatoval, ale byl si jistý, že Tengler poznamenal, že je rusofil. ZA Opava, f. Policejní ředitelství v Mor. Ostravě, sign. 13, č. kart. 168.

10 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 1, č. kart. 1, List oddací z roku 1934.

11 AMO, f. Národní výbor města Ostrava – Osobní spisy, Učitelé, dodatek č. 5, č. kart. 382, Tengler Ervín, Rodinný stav k 1. 1. 1926.

12 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (70).

proti němu zahájeno trestní řízení pro urážku na cti na základě obvinění jeho manželky¹³ a manželé v posledních letech žili odděleně.¹⁴ Smrt zastihla Ervína Tenglera 12. září 1941.

Vlastivědná činnost Ervína Tenglera zahrnovala několik typů aktivit: 1/ působení ve funkci kronikáře města Moravské Ostravy (1936–1941) a členství ve tříčlenné archivní a muzejní radě (od 1. února 1936). Tengler současně retrospektivně zpracoval kronikářské zápisy za léta 1918–1919;¹⁵ 2/ přednáškovou činnost, včetně rozhlasových vystoupení v ostravském *Radiojournalu* (1933–1938),¹⁶ kterou odhaluje jeho mimo jiné prameny dochovaná korespondence; 3/ vydávání samostatných publikací (1931–1940),¹⁷ v nichž zúročil svůj zájem o dějiny a historii Slezska, zejména Ostravska a Těšínska. Nacházíme v nich zdařile zpracovanou lokální historii s pověstmi, což zpřístupňovalo historickou problematiku chápání dětí a mládeže, a tak byly jeho texty vhodné pro vlastivědnou výuku. 4/ Spolupráce s ostravskými periodiky, především s *Ostravským deníkem*, v němž podobně jako další kulturní pracovníci regionu mohl uplatnit své znalosti historie a literatury a zúročit výsledky svého amatérského bádání o dějinách Ostravy a celého regionu Těšínska. Ostravský deník se transformoval na *Polední ostravský deník*, roku 1936 se přejmenoval na *Polední deník*.¹⁸ Toto období vývoje periodika bylo pro Tenglera nejdůležitější. Textům v novinách můžeme rozumět jednak jako způsobu, jak si předpřipravit řadu témat prostřednictvím stručných článků, jednak jako spolupodílu na kulturní politice národně demokratické strany na Ostravsku. Množství textů a předpoklad, že vycházely také v jiných periodikách, komplikuje

13 AMO, f. Národní výbor města Ostrava – Osobní spisy, Učitelé, dodatek č. 5, č. kart. 382, Tengler Ervín, Okresní soud v Mor. Ostravě, 14. 3. 1941.

14 AMO, f. Národní výbor města Ostrava – Osobní spisy, Učitelé, dodatek č. 5, č. kart. 382, Tengler Ervín, Žádost pro Českou zemskou školní radu pro Moravu o vdovskou penzi a pohřebné.

15 Antonín SULDOVSKÝ, *50 let Archívu města Ostravy*, in: Ostrava. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města, 6/1973, s. 41.

16 Československé zpravodajství radiotelefonické, spol. s.r.o. Praha XII. – Jednalo se o tyto přednášky: *Vznik a zánik slezsko-ostravského musea*, 16. 6. 1933; *150ti leté výročí založení slezsko-ostravského kostela*, 27. 6. 1933; *Vývoj školství v okrese slezskoostravském*, 29. 12. 1933; *Pouť k našemu svatému Antoničku*, 5. 6. 1934; *Součinnost Čechů s Poláky před půl stoletím. k výročí slezského buditele Pavla Stalmacha*, 12. 6. 1934; *Reportáž ze starých hornických prokopských slavností*, 4. 7. 1934; *k 600. výročí připojení Slezska ke Koruně české*, 12. 2. 1935; *Slezské velikonoční zvyky*, 4. 4. 1935; *Recitace veršů*, 16. 4. 1935; *Hrst vzpomínek na naše staré rektory/ Ke 20. výročí úmrtí Ed. Bartonička*, 8. 5. 1935; *O bílém kříži*, 23. 5. 1935; *Salaše nám pohubili./ Ke stému výročí narození Jana Koloničného, bojovníka za práva Valachů*, 24. 6. 1935; *Vývoj školství v moravskoostravském okrese*, 27. 9. 1935; *O zámčích a panských sídlech na Těšínsku*, 21. 8. 1935; *Školství na Těšínsku před 80ti léty*, 21. 10. 1935; *Ze života těšínského písmáka*, 2. 12. 1935; *Z dějin pošty v Dolních Bludovicích*, 2. 1. 1936; *Jak se vyvíjel hornický stav na Ostravsku*, 28. 1. 1936; *Nejstarší gruntovní knihy moravsko-ostravské*, 23. 9. 1937 a 11. 11. 1937; *Faráři na Těšínsku v XVII. století*, 14. 2. 1938; *Kostely na Těšínsku v XVII. století*, 23. 3. 1938. Dále srv. AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 2, č. kart. 1, Osobní korespondence 1933–1938. V době, o níž je pojednáváno, se vysílalo jen živě; písemné záznamy, ani scénáře programů se nedochovaly, protože archiv rozhlasu v roce 1945 vyhořel.

17 *Ostravsko v historii a pověstech*, Slezská Ostrava 1931, 39 s; *Vlastivěda Slezské Ostravy. Putování po okolí a po frýdeckém okrese*, Ostrava 1931, 63 s; *Z Ostravska do celé Čsl. republiky. Hodiny vlastivědy na obecných školách. 3. postupný ročník*, Moravská Ostrava, b. d., 62 s; *Z Ostravska do celé Čsl. republiky. Hodiny vlastivědy pro 4. postupný ročník na obecných školách*, Moravská Ostrava, b. d., 84 s; *Z Ostravska do celé Čsl. republiky. Hodiny vlastivědy pro 5. postupný ročník na obecných školách*, Moravská Ostrava, b. d., 89 s; *Těšínsko v historii a pověstech*, Slezská Ostrava 1935, 49 s; *Půl století farního kostela sv. Pavla ve Vítkovicích*, Moravská Ostrava 1936, 15 s, *Privilegia městečka Jablunkova*, Moravská Ostrava 1938, 56 s; *Muglinov 1890–1940. K 50. výročí osamostatnění obce*, Ostrava 1940, 49 s.

18 Andělín GROBELNÝ – Zdeňka ZAPLETALOVÁ, *Historická tematika na stránkách Ostravského deníku 1900–1941*, in Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska 2, Ostrava 1964, s. 237–241.

jejich podrobnější zmapování. Pro lepší orientaci v této oblasti sice mohou posloužit výběrové bibliografie,¹⁹ avšak v nich mnohé z Tenglerových článků rozhodně nenajdeme.²⁰

19 Biografický slovník Slezska a Severní Moravy. Sešit 4, Ostrava 2003, s. 115; Viktor FICEK, *Biografický slovník širšího Ostravska*, 4 díl, Opava 1981, s. 135; *Bibliografie okresu Ostrava-město*, 2 sv., Ostrava 2011, s. 294, 397, 433, 525; Andělín GROBELNÝ – Zdeňka ZAPLETALOVÁ, *Historická tematika na stránkách Ostravského deníku 1900–1941*, in Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska 2, Ostrava 1964, s. 244–253; TÝŽ, *Ostravský deník jako pramen ke studiu dělnického hnutí, hnutí žen a mládeže*, in Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska 3, Ostrava 1966, s. 312; TÝŽ, *Školská otázka na Ostravsku na stránkách Ostravského deníku v letech 1900–1941*, in Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města 4, Ostrava 1967, s. 386; TÝŽ, *Ostravský deník k otázkám kultury a osvěty (1901–1941)*, Opava 1967, s. 143; Zdeňka ZAPLETALOVÁ, *Ostravský deník o dopravě, spojích, stavbách a technickém pokroku v letech 1900–1941*, in: Průmyslové oblasti 4, Ostrava 1973, s. 217.

20 V rámci přípravy této studie byly identifikovány následující Tenglerovy články, dosud v bibliografiích nezařazené: *Ondráš se vrací na Lysou*, Polední ostravský deník 34/222, 29. 9. 1933, s. 3; *30 let Masarykova mostu v Hrušově*, Polední ostravský deník 34/265, 21. 11. 1933, s. 3; *K tragedii v ruinách slezskoostravského zámku*, Polední ostravský deník 34/278–279, 6. – 7. 12. 1933, s. 3, 2; *Mučírny slezskoostravského zámku*, Polední ostravský deník 35/36, 13. 2. 1934, nestránkováno; *30 let moravskoostravského musea*, Polední ostravský deník 35/128, 5. 6. 1934, nestránkováno; *Jubilejní dvojzpěv ze Sl. Ostravy*, Polední ostravský deník 35/130, 7. 6. 1934, nestránkováno; *K jubilejní schůzi pěveckého spolku „Záboje“*, Polední ostravský deník 35/146, 26. 6. 1934, nestránkováno; *Od polskoostravské harendy k moravsko-ostravské synagoze. k židovským svátkům Pod zelenou*, Polední ostravský deník 35/225, 2. 10. 1934, nestránkováno; *Trnitá cesta Skaličanů před 20 lety*, Polední ostravský deník 35/228, 5. 10. 1934, nestránkováno; *President Masaryk po prvé Mor. Ostravě*, Polední ostravský deník 36/54, 6. 3. 1935, s. 3; *Z českého divadelnictví na Ostravsku*, Polední deník 37/122, 26. 5. 1936, s. 2–3; *Zápisy starých farářů*, Polední deník 37/130, 5. 6. 1936, s. 2; *Co nám připomíná výstavka ochotnického divadelnictví v Ostravě*, Polední deník 37/132, 8. 6. 1936, s. 4; *Stará cechovna jámy Michálky bude zbourána*, Polední deník 37/151, 1. 7. 1936, s. 2; *40 let Sboru dobrovolných hasičů na Morávce*, Polední deník 37/161–162, 14. – 15. 7. 1936, s. 2; *Morávka a knihovna Hrubého*, Polední deník 37/169, 23. 7. 1936, s. 2; *Pouť slezského písmáka Stráže na Velehrad*, Polední deník 37/170, 24. 7. 1936, s. 2; *Slezský Blaník – Čantoryja*, Polední deník 37/204, 3. 9. 1936, s. 2; *250 let farního kostela v Dobré*, Polední deník 37/210, 10. 9. 1936, s. 2; *Půl století vítkovického kostela*, Polední deník 37/235, 10. 10. 1936, s. 2; *Výčepní práva mor.-ostravských domů*, Polední deník 37/267, 18. 11. 1936, s. 2; *Předchůdce michálkovického kostela*, Polední deník 37/269, 20. 11. 1936, nestránkováno; *Ze staré Moravské Ostravy*, Polední deník 38/6, 9. 1. 1937, s. 2; *Ze staré Moravské Ostravy*, Polední deník 38/7, 11. 1. 1937, s. 2; *z historie kravařského zámku*, Polední deník 38/19, 25. 1. 1937, s. 2; *K opravě kostela sv. Václava v Mor. Ostravě*, Polední deník 38/109, 12. 5. 1937, s. 3; *700 let mor.-ostravského náměstí*, Polední deník 38/128, 5. 6. 1937, s. 4–5; *K výročí 20. lidových bouří na Ostravsku*, Polední deník 38/148–149, 30. 6., 1. 7. 1937, s. 3; *Vzpomínky Ostravanů na presidenta Osvoboditele*, Polední deník 38/212, 15. 9. 1937, s. 3; *Povodně na Ostravsku*, Polední deník 38/213, 16. 9. 1937, s. 3; *Kontribučenský fond v Bohumíně a Slezská Ostrava*, Polední deník 38/254, 6. 11. 1937, s. 2; *Trída dr. Ed. Beneše v M. Ostravě*, Polední deník 38/290, 18. 12. 1937, s. 4–5; *Historie Zámecké ulice, nyní dr. Karla Kramáře*, Polední deník 39/77, 2. 4. 1938, s. 4–5; (šifra) E. T., *Jak se v Ostravě kdysi válčilo. Prusáci v Ostravě před 160 lety*, Polední deník 39/78, 4. 4. 1938, s. 2; *Včelařství na Ostravsku za dávných dob*, Polední deník 39/119, 23. 5. 1938, s. 3; *Včelařství na Ostravsku za dávných dob*, Polední deník 39/120, 24. 5. 1938, s. 3; *30. let Rundovy hudební školy ve Sl. Ostravě*, Polední deník 39/128–129, 2. – 3. 6. 1938, s. 3; *Ostrava pod vodou před 50 lety*, Polední deník 40/170, 28. 7. 1939, s. 3; (šifra) E. T., *Zájem o pěstování ovocných stromů před 90 lety*, Polední deník 41/24, 30. 1. 1940, s. 3; (šifra) E. T., *Zajímavější únorové ostravské události. Před půl stoletím*, Polední deník 41/28, 3. 2. 1940, s. 2; (šifra) E. T., *Ostravské školství před 80. lety*, Polední deník 41/37, 14. 2. 1940, s. 2; (šifra) E. T., *Ze zapomenutých ostravských pověstí. Pověst o Muglinu z Muglinova*, Polední deník 41/54, 5. 3. 1940, s. 3; (šifra) E. T., *Ze zapomenutých ostravských pověstí. Pověst o Bartlovi z Bartovic*, Polední deník 41/55, 6. 3. 1940, s. 3; *Ze zapomenutých ostravských pověstí. Pověst z Heřmanic*, Polední deník 41/56, 7. 3. 1940, s. 3; (šifra) E. T., *Ze zapomenutých ostravských pověstí. „Koňský důl“ v Heřmanicích*, Polední deník 41/57, 8. 3. 1940, s. 3; (šifra) E. T., *Ze zapomenutých ostravských pověstí. Ještě jedna z Heřmanic*, Polední deník 39/58, 9. 3. 1940, s. 3; (šifra) E. T., *Ostravský duben před půl stoletím*, Polední deník 41/76, 2. 4. 1940, s. 3; *Ondráš v Petřvaldě*, Polední deník 41/77, 3. 4. 1940, s. 2; (šifra) E. T., *Brušperské školství před 74 lety*, Polední deník 41/77, 3. 4. 1940, s. 3; (šifra) E. T., *Pověsti o slezskoostravském hradu*, Polední deník 41/80, 6. 4. 1940, s. 3; (šifra) E. T., *Nespokojenost Brušperských se svým učitelem*, Polední deník 41/82, 9. 4. 1940, s. 3; (šifra) E. T., *Pověst o Bludovicích u Ostravy*, Polední deník 41/84, 11. 4. 1940, s. 3; (šifra) E. T., *z učitelského života na Ostravsku skoro před 100 lety*, Polední deník 41/89, 17. 4. 1940, s. 2; (šifra) E. T., *Co vystáli ostravští*

Hledat kořeny Tenglerova vlastivědného zájmu je obtížné; přímé zprávy o motivaci jeho zájmu chybějí. Mimo studia v Opavě a Místku to byla bezesporu regionální tradice vlastivědné práce, spojená se jménem Karla Jaromíra Bukovanského (1844–1932).²¹ Pojítka mezi Bukovanským a Tenglerem tvořila i obecná chlapecká škola na Baranovci, Tenglerovo působiště, na níž Bukovanský kdysi učil.²² Tengler věnoval Bukovanskému vzpomínku v rozhlasové přednášce *Vznik a zánik slezskoostravského muzea* (16. června 1933), v níž ocenil jeho velký význam pro kulturní povznesení Ostravska a současně se soustředil na jeho muzejní aktivitu, která vydrancováním muzea během první světové války vzala za své.²³ Motivací pro volbu témat a jejich prezentaci mohla být rovněž Tenglerova činnost v řadách národní demokracie, jež korespondovala s jeho výrazným patriotismem a tradicionalismem. Politické členství ve straně ostatně podmínilo jeho členství v městské archivní a muzejní radě, do níž byl jako zástupce národně demokratické strany delegován.²⁴

Soustřeďme se na Tenglerovy rukopisy z jeho pozůstalosti uložené v Archivu města Ostravy jako na pramen k pochopení jeho zájmů o regionální historická a vlastivědná témata. V pozůstalosti je k dispozici 94 textů,²⁵ sepsaných na základě starší literatury, pramenů a vzpomínek pamětníků, aby dodal obrazu minulých desetiletí a staletí plastičnosti a čtenářské nebo posluchačské přitažlivosti. V rukopisech se uchovaly i jeho větší klíčové práce, jako *Vlastivěda Slezské Ostravy*,²⁶ *Ostravsko v historii a pověstech*,²⁷ *Těšínsko v historii*

učitelé v r. 1837, Polední deník 41/91, 19. 4. 1940, s. 2; (šifra) E. T., *Zlý dráb na hradě slezskoostravském*, Polední deník 41/97, 26. 4. 1940, s. 3; (šifra) E. T., *Devět katolických kostelů v Ostravě*, Polední deník 41/118, 24. 5. 1940, s. 3; (šifra) E. T., *Co prozrazují staré listiny*, Polední deník 41/131, 8. 6. 1940, s. 2; (šifra) E. T., *Jak kdysi v Ostravě končivali školní rok*, Polední deník 41/147, 27. 6. 1940, s. 3; (šifra) E. T., *Ostravský červenec před půl stoletím*, Polední deník 41/151, 2. 7. 1940, s. 2; (šifra) E. T., *Jak sedávali ostravští měšťané v kostele sv. Václava*, Polední deník 41/157, 9. 7. 1940, s. 2; (šifra) E. T., *Jak vítali v Mor. Ostravě moravského místodržícího*, Polední deník 41/160, 12. 7. 1940, s. 2; (šifra) E. T., *Staré listiny o školách v Nové Vsi a Zábřehu n. O.*, Polední deník, 41/170, 24. 7. 1940, s. 2; (šifra) E. T., *Ze života ostravských rektorů*, Polední deník 41/184, 9. 8. 1940, s. 2; (šifra) E. T., *O vzniku Jurečkovy kaple v Mor. Ostravě*, Polední deník 41/196, 23. 8. 1940, s. 3; (šifra) E. T., *V Muglinově se rozhodli pro vlastní kostel*, Polední deník 41/197, 24. 8. 1940, s. 2; (šifra) E. T., *Na Ostravsku v říjnu před 50. lety*, Polední deník 41/254, 30. 10. 1940, s. 3; *Půl století farního kostela sv. Petra a Pavla ve Vítkovicích*, Ostravský kraj 31/75, 10. 10. 1936, s. 1. Tento výčet není samozřejmě kompletní; je pravděpodobné, že další Tenglerovy texty byly vydány bez jména autora nebo autorské šifry (E. T.), například v Tenglerově pozůstalostním fondu se nachází jeho vlastní novinový článek, u něhož po vydání není označeno autorství: *Ondráš v Petřvaldě*, Polední deník 41/77, 3. 4. 1940, s. 2. Dále se lze domnívat, že Tengler byl oním autorem, jenž v *Poledním deníku* publikoval pod šiframi -ete- a -er-.

21 Andrea POKLUDOVÁ, *Karel Jaromír Bukovanský, významný představitel českého národního hnutí na Ostravsku (k 160. výročí narození)*, VL 2/30, 2004, s. 12–15; TÁŽ, *Karel Jaromír Bukovanský – pedagog, vlastivědný pracovník, archeolog, publicista a zakladatel českého muzejnictví ve Slezsku*, ČSZM–B 1/54, 2005, s. 26–52.

22 Nová česká škola v domě čp. 123 na Baranovci byla slavnostně otevřena v listopadu 1894. Blažena PRZYBYLOVÁ – Antonín BARČUCH a kol., *Ostrava*, Praha 2013, s. 291.

23 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (39).

24 Antonín SULDOVSKÝ, *50 let Archivu města Ostravy*, in: Ostrava. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města, 6/1973, s. 40.

25 Pro lepší přehlednost jsou ve studii uvedeny názvy rukopisů po uspořádání Karlem Jiříkem, který Tenglerovu pozůstalost zpracovával. Některé z těchto rukopisů obsahují navíc kopie a přidružený text. Převažují rukopisy, některé texty jsou strojopisy. Nepatrná část rukopisů nemá název a při uspořádání pozůstalosti je podle obsahu dodatečně označil názvem Karel Jiřík.

26 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (61); Ervín TENGLER, *Vlastivěda Slezské Ostravy. Putování po okolí a po frýdeckém okrese*, Ostrava 1931, 63 s.

27 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (62); Ervín TENGLER, *Ostravsko v historii a pověstech*, Slezská

a pověstech;²⁸ dochoval se i bohužel neúplný text práce *Muglinov 1880–1940. K 50. výročí osamostatnění obce*.²⁹ Ostatních devět desítek rukopisů lze rozdělit na několik tematických skupin a podskupin.

Ve skupině historických textů lze vydělit několik podskupin. Samostatně se ocitá text nadepsaný *Historie slezskoostravského zámku*; jde o pojednání o historii a zvláště o soudobém katastrofálním stavu hradu ve Slezské Ostravě, na jehož záchraně nemá zájem ani majitel panství Hanuš Wilczek ani památkový úřad.³⁰ Do doby vrchnostenské správy se vracejí texty zaměřené vesměs na hospodářskou sféru. Pojednání *Výčepní právo moravskoostravských domů* informovalo čtenáře o návrhu na zrušení výčepního práva na panských hostincích a současně o návrhu na zrušení radikovaných živností (1922), což bylo spojeno s přehledem domů podle výčepního nebo právovárečného práva.³¹ Rukopis *Poddanské poměry na bývalém polsko-ostravském panství* aktualizovalo konstatování, že člověk žije vždy v těžké době, pouze se mění příčiny těchto existenčních obtíží. Život poddaných od dob pánů z Tvorkova až po selské rebelie na Fryštátsku byl vylíčen s pointou, že sociální protesty měly v konečném důsledku své pozitivní vyústění ve zmírnění roboty a zejména ve zrušení poddanství (1848).³² Jinou formu aktualizace zvolil Tengler v pojednání o kontribučních fondech, spočívajících v kumulaci obilí jako existenční rezervy pro budoucnost. Prospěšnost společných sýpek se prokázala v období hladů a neúrody, takže poddaným bylo přikázáno do sýpek přispívat. Od naturální podstaty přešly fondy na princip peněžité, přičemž potomkům podílníků těchto fondů ještě v současnosti plynou úroky.³³ Hospodářské problematiky se týkají dva příspěvky, jež si za základ vzaly gruntovní knihy. Z gruntovní knihy, vedené v letech 1534–1621 Sedlnickými z Choltic, vyšel při koncipování textu *Moje Slezská Ostrava*,³⁴ pojednání *Nejstarší gruntovní knihy moravsko-ostravské* referuje o cenných gruntovních knihách z Moravské Ostravy, zápisy sahajícími až do roku 1626.³⁵ K textům s hospodářskou tematikou se volně připojuje i článek *Povodně na Ostravsku*, jenž popisuje sílu vodního živlu na Ostravsku v několika časových obdobích s důrazem na vylíčení ničivých následků povodně, jež postihla ostravské obce v 5. srpnu 1880.³⁶ S hospodářskou tematikou souvisí i pojednání *Včelařství na Ostravsku za starodávna*. Šlo o překlad článku z jistých německých novin, jenž se soustředil na objasnění počátků včelařství na Ostravsku.

Ostrava 1931, 39 s.

28 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (64); Ervín TENGLER, *Těšínsko v historii a pověstech*, Slezská Ostrava 1935, 49 s.

29 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (93); Ervín TENGLER, *Muglinov 1890–1940. K 50. výročí osamostatnění obce*, Ostrava 1940, 49 s.

30 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (37).

31 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (86); Ervín TENGLER, *Výčepní práva mor.-ostravských domů*, Polední deník 37/267, 18. 11. 1936, s. 2.

32 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1 (38).

33 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (41); Ervín TENGLER, *Kontribučenský fond v Bohumíně a Slezská Ostrava*, Polední deník 38/254, 6. 11. 1937, s. 2.

34 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (73).

35 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (54); Ervín TENGLER, *Nejstarší gruntovní knihy moravskoostravské*, Polední deník 39/39, 17. 2. 1938, s. 3; „*Nejstarší gruntovní knihy moravsko-ostravské*“, rozhlasová přednáška, 23. 9. 1937 a 11. 11. 1937.

36 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (14); Ervín TENGLER, *Povodně na Ostravsku*, Polední deník 38/213, 16. 10. 1937, s. 3.

Zajímavostí je upozornění na význam malého města Brušperku, jenž pro ostravské poměry byl důležitý jako sídlo *zemského fojta včelařů*.³⁷

Významnou podskupinu Tenglerových historických prací tvoří nejrůznější pojednání z dějin školství. Tradice vzdělanosti musela být pro Tenglera – učitele – na prvním místě; mravní naučení, které vyčteme z textů s hospodářskou tematikou, se zde spojuje s přesvědčením o důležitosti kultivace a sebekultivace, s významem vzdělání pro obecný pokrok sociální a kulturní. V přednášce *Vývin školství v moravskoostravském okrese* podal posluchačům ostravského rozhlasu obraz školských poměrů v centrální ostravské obci od 13. století do současnosti. Těžiště výkladu spočívá v 19. století, kdy se počet institucí rozhojnil o školy odborné a o gymnázia. Tengler v tomto rukopise vyjádřil hrdost nad rozmanitostí i nad počtem škol v okrese jakožto *kulturních stánků* moderní doby.³⁸ Obdobně si počínal v přednášce *Vývoj školství v soudním okrese slezsko-ostravském*, jež tvoří pandán k výkladu školských poměrů Moravské Ostravy. Velkou pozornost věnoval první škole ve Slezské Ostravě, založené v roce 1538, a na základě inspekčních zpráv z roku 1688 předkládá posluchačům obraz místního učitele.³⁹ Tenglerův vztah k učitelské profesi se promítl do textu *Ze života učitelského na Ostravsku asi před 100 lety*, v němž zpracoval čtyři příběhy ze života čtyř učitelů v době kolem roku 1850. Hrdinou prvního příběhu byl učitelský pomocník, jenž se účastnil malého žertíku, když v podnapilosti jeho kamarád, vydávající se za komisaře, vybíral peníze od lidí, kteří se nemohli prokázat platným pasem. Druhý příběh vypráví o nerudném učiteli, vyhledávajícím neustálé hádky, příběh třetí připomněl jistého učitelského pomocníka, jehož finanční zajištění bylo považováno prý za natolik dobré, že zvýšení platu by mu neprospělo, neboť hrozilo, že by se *spustil*. A poslední příběh je o učitelském pomocníkovi, který svedl sestru hospodyně pana faráře.⁴⁰ Mravní poklesy ale i neochota nebo naopak až přehnaná ochota podřídit se autoritě, se stalo tématem dalšího textu, nadepsaného *Neposlušní ostravští učitelé*.⁴¹ Úsměvný charakter má i pojednání *Jak žádali učitelé za starých časů o místa*, jenž čtenáře či posluchače, šlo-li o přednášku, zcela jistě zaujme. Na základě zpráv z jistého ostravského archivu Tengler popsal metody, jak se žadatelé snažili upozornit na své přednosti tak, aby vytoužené učitelské místo získali. Mistrné užití českého jazyka a způsob dobové argumentace měl bezesporu již v Tenglerově době u čtenáře/posluchače vyvolat pobavení.⁴²

Texty *Školy na Těšínsku v 17. století*, v němž pojednal o školníchrektorech a jejich platech ve Frýdku, Bohumíně, Jablunkově, Fryštátě,⁴³ a *Školství na Těšínsku před 80 lety*, který panoramaticky postihl školské poměry v regionu na základě schematismu katolických škol ve slezské části vratislavské diecéze z roku 1852 od Karla Procházky⁴⁴, stojí na pomezí

37 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (17); Ervín TENGLER, *Včelařství na Ostravsku za dávných dob*, Polední deník 39/119–120, 23. – 24. 5. 1938, s. 3.

38 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, Č. kart. 1, (21); *Vývoj školství v moravskoostravském okrese*, rozhlasová přednáška, 27. 9. 1935.

39 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (20); *Vývoj školství v okrese slezskoostravském*, rozhlasová přednáška, 29. 12. 1933.

40 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (55).

41 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, Č. kart. 1, (57).

42 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (56).

43 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (32).

44 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (33); *Školství na Těšínsku před 80ti léty*, rozhlasová přednáška,

mezi ryze školskou tematikou a mezi další významnou tematickou podskupinou, která Tenglerovu vlastivědnou publicistiku vyznačuje, totiž problematika Těšínska. Průřez celou historií Těšínska podal v rukopisech *Dějiny Slezska*⁴⁵ a *k 600. výročí připojení Slezska ke Koruně České*. V něm vyzdvihl postavení Těšínska jako samostatného knížectví, pro něž se osudovým stal rok 1653, kdy přešlo pod vládu Habsburků a stalo se součástí habsburské monarchie.⁴⁶ V pojednání *Co obsahovalo těšínské léno koruny české před 600 léty* se vrací až do středověkých dějin území na základě dobových znalostí a názorů na kolonizaci a zakládání nejstarších sídelních jednotek.⁴⁷

Početnou podskupinu Tenglerových historických textů lze označit jako příspěvky k dějinám průmyslu. V rukopise *Nástin dějin průmyslu na Ostravsku* se autor zaměřil na Ostravsko jako průmyslovou oblast a pečlivě popsal současná odvětví průmyslu i průmyslové instituce.⁴⁸ Klíčový význam mělo pro Tenglera hornictví. Pojednání o hornictví akcentují klíčový význam hospodářské činnosti na proměnu doposavad nerušených, patriarchálních vztahů ovládajících poklidný život Ostravanů v minulých staletích. Zlomem bylo samo objevení uhlí, k čemuž se vrací texty *Objevitelé uhlí na Ostravsku – první odběratelé z Ostravska*⁴⁹ a *První odběratelé uhlí na Ostravsku*.⁵⁰ Vedle samotného motivu epochálního objevu hospodářské suroviny Tengler pojednal o těch, kteří dokázali uhlí využít v navazujících hospodářských činnostech, ať už to byli majitelé pivovarů, cukrovarů, kováři, nebo soukromé domácnosti. Těžba uhlí vyžadovala i kvalitní technické zázemí, a tak v textu *Inventář prvních jam na Ostravsku*, koncipovaném jako příspěvek k dějinám uhelného průmyslu na Ostravsku, Tengler vypsál všechny položky inventáře ostravských jam k 31. prosinci 1825.⁵¹ Jiný charakter má text *z hornického života na Ostravsku a jiné před 100 lety*, jež vzešel ze zápisků spisovatele Františka Sokola Tůmy, sestavených na základě vzpomínek jistého P. Petřvalského. Čtenář či posluchač, šlo-li o přednášku, se dozví o počátcích dolování, o nejstarších koksovárnách, o tehdejších těžebních mechanismech i o životě horníků.⁵² Tengler nemohl opominout ani vznik Vítkovických železáren (1828) a prodloužení Severní dráhy do Bohumína (1847), tj. události stimulující rozvoj hornictví a nárůst těžby uhlí v širší průmyslové oblasti. V přednášce *Jak se vyvíjel hornický stav na Ostravsku* reagoval na sociální aspekty rozmachu hornictví, pro něž bylo nutné hledat pracovní rezervy v Haliči nebo Těšíně.⁵³ Do podskupiny rukopisů o hornictví lze zařadit také rozhlasovou rekonstrukci hornických oslav (*Rozhlasová rekonstrukce dávných hornických oslav sv. Prokopa z roku 1934*), jíž se Tengler účastnil a přinesl o události hutnou reportáž.⁵⁴

21. 10. 1935.

45 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (76).

46 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, Č. kart. 1, (26); *k 600. výročí připojení Slezska ke Koruně české*, rozhlasová přednáška, 12. 2. 1935.

47 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2 (85).

48 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2 (78).

49 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (48).

50 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (49).

51 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (50).

52 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (51).

53 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, Č. kart. 1, (52); *Jak se vyvíjel hornický stav na Ostravsku*, rozhlasová přednáška, 28. 1. 1936.

54 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (43); *Reportáž ze starých hornických prokopských slavností*,

Téměř symbolický název rukopisu *k zániku jámy Ema ve Slezské Ostravě* jakoby uzavíral skupinu věnovanou hornictví. Jámy Ema a Lucie zanikly jako první v době, kdy vinou hospodářské krize „ubývalo kouře nad Ostravskem“ a „tlačila se zde bída a hlad“. Těžba uhlí nezadržitelně klesala a obě jámy byly v roce 1933 zasypány.⁵⁵ Sociální otázky Tenglera viditelně zajímaly, což dosvědčuje také rukopis *Boj ostravského dělnictva za svěcení 1. máje*, v němž ve shodě s titulem řešil boj průmyslového dělnictva za lepší pracovní podmínky v souvislosti s rozšířením slavení Svátku práce v Rakousku.⁵⁶

Tenglerovo sociální a současně vyhraněné národní smýšlení ovlivnilo podskupinu textů, jimiž se vracel k událostem Světové války. Pro Tenglera, jemuž bylo v roce vypuknutí války třicet let, šlo o události natolik živé, trvale ovlivňující jeho názory a postoje a současně plně traumatických zážitků nikoliv z fronty, nýbrž z poměrů, které na Ostravsku zavládly, že na ně musel reagovat nikoliv z důvodu povinné piety, ale z vlastního přesvědčení. Text *Oběti válečné vojenské justice v Moravské Ostravě za 1. světové války* byl sepsán na památku těch, kteří byli popraveni z rozhodnutí neblaze proslulého generála, německého nacionalisty Ludvíka Matuschky (1859–1942), velitele vojenského velitelství v Krakově, jenž si vysloužil přezdívku *Krvavý*.⁵⁷ Mezi jeho oběti byl i Josef Kotek (1883–1914). V textu, nadepsaném stručně *Josef Kotek*, se autor více než životním příběhem tohoto národně socialistického redaktora zabýval jeho konverzí ke katolické víře. Vrcholem moudrosti křesťanství je „*pozemským pohrdati a nebeské milovati*“. K tomuto přesvědčení dle Tenglerova mínění dospívají konvertité někdy náhle, někdy po složitém vnitřním boji. Josef Kotek vstoupil do církve ze svého vnitřního přesvědčení, stojíce na prahu smrti. Tengler rovněž oceňuje přístup katolické církve, jež uznala Kotkův církevní sňatek uzavřený bezprostředně před jeho smrtí.⁵⁸ Text *Moravská Ostrava vojenským táborem za světové války* byl pohledem na Moravskou Ostravu válečných let coby sídla armádního velitelství a posádkového města,⁵⁹ naopak zhoršenou zásobovací situací, včetně zdražování či zavedení potravinových lístků postihl v textu *Zásobování ostravského lidu v době války*.⁶⁰ Přirozeným důsledkem této neutěšené situace byla vlna rabování, násilností a lidových bouří jako spontánních projevů kolektivní nespokojenosti. Nejtragičtější z nich se odehrála v červenci 1917 ve Vítkovicích; dvacáté jubileum události Tengler popsal v textu *K 20. výročí lidových bouří na Ostravsku v červenci 1917*.⁶¹ Válka s sebou přinesla i obrovskou spotřebu surovin, kterou bylo nutno doplnit veřejnými sbírkami, reagujícími na všeobecný hmotný nedostatek. Projevem válečných poměrů byly rekvizice kostelních zvonů, přičemž jen z politického

rozhlasová přednáška, 4. 7. 1934.

55 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1,(36).

56 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (13) – Srv. Ctibor NEČAS, *První světové válka a rozpad Rakousko-Uherské monarchie*, in Karel JIŘÍK (ed.), *Dějiny Ostravy*, Ostrava 1967, s. 406.

57 z rozhodnutí generála Matuschky zemřeli technický úředník Slavomír Kratochvíl, koželuh Vilém Panzer, malíř Štefan Czytewski, krejčí Egidius Matějka, redaktor Josef Kotek, Abraham Schimel, úředník Vincenc Pilczewski, nádeník František Berka, dragoun Josef Vančura. Poté, co Matuschka odešel, zemřeli ještě dva lidé. AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (2); Ervín TENGLER, *Dodnes neznámé oběti válečné vojenské justice v Mor. Ostravě*, Polední deník 38/122, 29. 5. 1937, s. 3.

58 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (3).

59 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (7).

60 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (4).

61 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (6).

okresu Moravská Ostrava bylo k tomuto účelu zabaveno 29 zvonů. Tengler se v emotivně vyhoceném pojednání *Rekvizice zvonů v moravskoostravském okrese za první světové války* zaměřil na popis zničených památek, aniž by opomenul bolest a utrpení věřících, kteří svými dary a sbírkami na zvony kdysi přispěli, načež nyní se z nich stala pouhá surovina na ničivé zbraně.⁶²

Parciální aspekty válečných let střídá v jiných textech zpracování memoárových dokumentů (*Vzpomínky Josefa Chalupníka, starosty města Moravské Ostravy, na státní převrat na Ostravsku*,⁶³ *Vzpomínka Josefa Šavla na první světovou válku*,⁶⁴ *Vzpomínky několika pamětníků na první světovou válku a na převrat*)⁶⁵. Konec války a vznik republiky se analogickým způsobem podařilo Tenglerovi postihnout v rukopisu *Převrat v Moravské Ostravě 28. října 1918*, v němž rekapituloval rozhodování ostravských politických vůdců o nových poměrech a současně vyličil nadšení, jež zaplavilo celou Moravskou Ostravu.⁶⁶ Datem 29. července 1938 Tengler opatřil nejrozsáhlejší z dochovaných textů, v němž se vrátil do let Světové války (*Černá země vzpomíná na 1. světovou válku*). Dvacáté výročí jejího konce poskytlo autorovi příležitosti rekapitulovat události, vyličít národní i sociální útlak během válečných let i připomenout památku těch, kteří se vzniku státu nedožili. Text, určený pro *Polední deník*, sestavil ze vzpomínek účastníků a současně v něm využil starší publicistické texty na válečné téma. Cenným je text pro zachycení Tenglerova osobního příběhu, jež jsme vzpomenuli v úvodu, totiž vyšetřování jeho údajného rusofilství.⁶⁷

Vztah k historickému prostředí Tengler rozvíjel prostřednictvím topograficky laděných příspěvků, jejichž čtenářskou přitažlivost zvýšil užitím stylistických postupů reportáže, vyprávění nebo úvahy. Texty o ostravských ulicích a náměstích vykreslují pisatelovu současnost jednoduchým způsobem: postihují život města, jež poznáváme z obchodů a krámků v jeho ulicích, a současně vypovídají o jeho historii. Samotné názvy ulic tvoří součást historie. Prostřednictvím proměn jejich označení sledujeme, jak se město v toku času měnilo. Text *Ostravské ulice před 50 lety* postihuje vznik nových ulic, daných rozmachem sídelní struktury vlivem rozvoje průmyslu a nárůstu obyvatelstva. Ulice se pojmenovávaly podle osobností, které se o rozkvět města zasloužily nebo podle své polohy či směru.⁶⁸ K nejkrásnějšímu patřila *Třída presidenta dr. Ed. Beneše*; stejnojmenný text ji popisuje jako živou a luxusní třídu, spjatou se životem lepší společnosti: stál zde oděvní dům Textilia, kavárna Opera, hotel National, hotel Palace, Lyonský dům. Společenský význam ulice odráží předešlé názvy, kdy se jí říkalo Královská, pak Císařská – a nyní je pojmenována po prezidentovi republiky.⁶⁹ Od 4. června 1937 nesla nové označení rovněž další z důležitých komunikací, ulice Zámecká, nově připomínající Karla Kramáře. *Jak*

62 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (5).

63 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (46).

64 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (47).

65 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (45).

66 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (88).

67 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (8); Ervín TENGLER, *Černá země vzpomíná na světovou válku*, *Polední deník* 39/207–223, 8. – 27. 9. 1938, s. 3.

68 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (9).

69 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, Č. kart. 1 (11); *Třída dr. Ed. Beneše v Mor. Ostravě*, *Polední deník* 38/290, 18. 12. 1937, s. 4–5. u článku není uveden autor, ale při porovnání s jeho strojopisem se jedná o téměř totožný text. K tomuto rukopisu je ještě přidružen další text *Hlavní třída ostravská*, při porovnání s tímto rukopisem se

bylo kdysi v Zámecké ulici, dnes ulici dr. Karla Kramáře?, ptá se Tengler – a odpovídá výčtem kaváren a firem, jež v ulici, která „*má svou vzácnou minulost i přítomnost*“, sídlily.⁷⁰ V článku *Dnešní dostaveníčko Ostravanů – Těšínská ulice* se čtenář stane svědkem střetu přítomnosti s minulostí. Stylizovaná reportáž ze sročení lidí, přihlížejících požáru obchodního domu ASO na ulici Těšínské,⁷¹ poskytla pisateli prostor k úvahám, proč požár vypukl, ale i ke vzpomínkám, jak ulice kdysi vyhlížela, jež vložil do úst lidem přihlížejícím požáru.⁷² Princip konfrontace minulosti a současnosti uplatnil také v příspěvku věnovanému Masarykovu náměstí (*Moravskoostravské náměstí*).⁷³ Dušičková atmosféra Tenglerovi poskytla prostor k obecným úvahám o konci života a smrti, a současně nostalgické povídání o ostravských hřbitovech doplnil informacemi o dějinách pohřbívání, sahajících dle pisatele až do pravěku, do lokality Landek, kde se usídlili první lidé (*Hřbitovy na Ostravsku*).⁷⁴ Ke skupině topograficky laděných textů náležejí rovněž rukopisy *K Lutherským oslavám na Ostravsku*⁷⁵ – připomínka osoby Martina Luthera a vlivu jeho učení na Ostravsku – a *Soupis rybníků Jana Wilczka z konce 30. let*, obsahující ve shodě s titulem seznam rybníků ve vlastnictví Jana hraběte Wilczka.⁷⁶

Oproti událostmi nabitě Moravské Ostravě se Slezská Ostrava v Tenglerově publicistice jeví jako místo nepoměrně idyličtější; jako místo vzpomínek a pamětihodností. Ty souhrnně připomněl v textu *Památosti Slezské Ostravy*. Čtenáře instruktivně vede městem a užívá oblíbené metody konfrontace minulého a současného stavu: takto vypadá slezskoostravský hrad dnes – a takto vypadal dříve; tam na návrší nad zámkem pod dnešní farou stojí dům zvaný *Stará škola* – ale původně tam, milý čtenáři, stál zděný kostel!⁷⁷ V rukopise *Staré a nové Záměstí ve Sl. Ostravě* popsal historii vzniku osady, jež se v Tenglerově současnosti proměnilo v centrum Slezské Ostravy.⁷⁸ Neopomenul ani výstavbu nového mostu přes řeku Ostravici, spojujícího Moravskou a Slezskou Ostravu. Text *k otevření nového mostu u Nové střelnice* obsahuje popis výstavby od rozhodnutí radních o stavbě mostu až po jeho dokončení. K tomu doplnil vlastní úvahu o důvodech stavby mostů v minulosti.⁷⁹

Sledujeme-li dále Tenglerovu písemnou pozůstalost, pak třetím velkým tematickým celkem jeho publicisticko-naučných textů je vlastivěda v nejširším smyslu slova. Zde se Tengler – pozorovatel života města, jakým byl v příspěvcích věnovaných Moravské

jedná o identický text publikovaný v Poledním deníku bez autorství, *100 let hlavní ostravské třídy*, Polední deník 38/140, 19. 6. 1937, s. 4–5.

70 AMO, f. Ervín Tengler, kart. 1, inv. č. 3, (12); *Historie Zámecké ulice, nyní dr. Karla Kramáře*, Polední deník 39/77, 2. 4. 1938, s. 4–5. u článku není uveden autor, ale při porovnání s jeho strojopisem se jedná o identický text.

71 Dnes je to ulice Sokolská.

72 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1 (10); Ervín TENGLER, *Dnešní dostaveníčko Ostravanů – Těšínská ulice*, Polední deník 39/98, 28. 4. 1938, s. 2.

73 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (84); *700 let mor.-ostravského náměstí*, Polední deník 38/128, 5. 6. 1937, s. 4–5. u článku není uveden autor, ale při porovnání s jeho strojopisem se jedná o identický text.

74 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (15).

75 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (90).

76 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (60).

77 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (42).

78 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (83).

79 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (92).

Ostravě v minulosti a současnosti – posouvá do role učitele. Tengler jako propagátor vlastivědy cítil potřebu vychovat člověka k lásce k přírodě, historii a zvláště k rodnému kraji. Vlastivěda v nejširším smyslu slova pro něj byla prostředkem k dosažení tohoto cíle. Přírodu považoval za „arsenál učebních pomůcek“ a apeloval na všechny učitele, aby přispívali k vydávání nových knih, učebnic či krajových čítanek. Své přesvědčení o významu vlastivědy vyjádřil v pojednání *Co by bylo k většímu vlastivědnému vyučování*.⁸⁰ Jako pedagog se snažil poskytnout dětem v hodinách co nejpodrobnější informace z přírody. Jeho *Vlastivěda pro IV. třídu* je vystavěna jako encyklopedický sled kapitol o zahradě, o ročních obdobích, o regionu i jeho významných osobnostech a lze se domnívat, že i dnes by byla užitečnou pomůckou pro výuku.⁸¹ Část rukopisů má vysloveně didaktický význam. To platí o jeho instruktivně koncipovaném *Přírodopisu*, jenž podal jako popis toho, co je k vidění na běžné zahrádce (rostliny, hmyz, úvahy o vzniku života na zemi) a dokonce k informacím o přírodě připojil poznámku o poskytování první pomoci.⁸² Rukopis *Vycházky (stromy, zvířata, rostliny)* je popisem přírodovědné exkurze s výčtem rostlinných a živočišných druhů.⁸³ Naopak větší důraz na historii mají jiné texty, u nichž se didaktický zřetel omezil na výklad. Větší důraz na regionální specifika vyznačuje jeho *Vlastivěda Slezska pro IV. třídu*⁸⁴ a zvláště rozsáhlý rukopis *Vlastivěda Ostravska (okolí Sl. Ostravy)*.⁸⁵ Podobného charakteru jsou drobnější texty, jako *Naše hrady (zámky) ve Slezsku*, pojednání o sídelních objektech šlechty a jejich majitelích,⁸⁶ *Těšínské muzeum*, v němž podal dějiny Těšínska s odkazem na sbírky instituce, zvláště na listiny a předměty ilustrující život v jednotlivých údobích,⁸⁷ ale i tematicky vyhraněná *Historie pošty v Dolních Bludovicích*, jejíž význam určovalo umístění při křížení významných komunikací.⁸⁸

Mentalitě žáků slezskostravských škol v Tenglerově době byly blízké zvyky a tradice. Způsoby jejich slavení pro ně tvořily integrální součást jejich životů. Texty o tradicích a zvycích poskytly Tenglerovi další příležitost akcentovat morální význam dějinné kontinuity, odolávající času. *Slezské zvyky předvánoční, vánoční a povánoční* jsou pojednáním, v němž plédoval pro zvyky a tradice zakořeněné v českých domácnostech, a přežívajících navzdory republikánské ideologii a moderní ateistické výchově. Čtenáři je nabídl v časové posloupnosti od příjezdu svatého Martina na bílém koni až po Tři krále.⁸⁹ Etnograficky zajímavé období masopustu, spojené s maskami a veselím, současně připomíná jako dobu, kdy na principu zvykového práva před zavedením gruntovních knih, jimž předcházela *registra dědinná*, probíhaly tzv. posudky, tedy zasedání obcí, na nichž se projednávaly obecní účty a jiné

80 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (1).

81 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (71).

82 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (80).

83 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (75).

84 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (72).

85 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (91).

86 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (74).

87 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (89).

88 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (28); *Z dějin pošty v Dolních Bludovicích*, rozhlasová přednáška, 2. 1. 1936.

89 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (30).

obecní záležitosti (*Slezské posudky*).⁹⁰ *Slezské velikonoční zvyky* ve shodě s názvem postihují období čtyřicetidenního postu a následných svátků, spjatých se zvyky a obyčejí.⁹¹ Historicko-etnografickou podskupinu Tenglerových příspěvků vedle textů o svátcích, obyčejích a zvycích doplňují texty věnované projevům lidové slovesnosti. Různá přirovnání, rčení, povídky nebo dětská říkadla a popěvky Tengler zaznamenal v rukopise *Pověstka a přísloví lidu slezského*.⁹² Analogického charakteru jsou texty zachycující pověsti, téma, jemuž se Tengler věnoval velmi intenzivně, ovšem jen z pohledu vlastních historicko-vlastivědných zájmů, jak dokládají i jeho *Pověsti na Těšínsku*⁹³ a *Slezské pověsti (z oblasti Ostravy a Těšínska)*.⁹⁴ Stranou nemohl ponechat ani populární osobu zbojníka a lidového hrdiny Ondráše, přičemž v několika novinových článcích akcentoval tradované pověsti o této historické postavě (*Ondráš z Janovic*).⁹⁵ Od regionu se odklonil v širěji koncipovaných *Pověstech českých*.⁹⁶ Pomyslným svorníkem mezi historicko-topografickými a etnografickými texty tvoří *Průvodce po Těšínsku a Opavsku*,⁹⁷ jenž je encyklopedií Slezska s podrobnými informacemi o obcích, školách, pověstech i historii kraje. Poněkud stranou se ocitá text *Různé zajímavosti z dějin Těšínska*,⁹⁸ jenž je přepisem lidového podání historických událostí.

Středobodem tradičně chápané komunity lidí, poutané rodovými svazky, tradovanou historickou pamětí, regionální příslušností, jazykem a zvyky, byly pro Tenglera kostely. Skupina příspěvků o katolických kostelích na Ostravsku a Těšínsku tvoří tematicky vyhraněnou skupinu, provázanou se zbytkem Tenglerovy publicistiky důrazem na výchovný aspekt, národní identitu a vědomí dějinné continuity, jež odolává moderní době. K výročí vzniku farního kostela ve Slezské Ostravě sepsal pojednání *k 150. jubileu slezsko-ostravského farního kostela*. Původně dřevěná kaple sloužila do roku 1555, poté byl na jejím místě postaven kostel zasvěcený svatému Jiřímu a v roce 1780 byl položen základ novému kostelu zasvěcenému svatému Josefovi. Jeho poškození poddolováním vyřešila až oprava provedená v roce 1930.⁹⁹ Do Moravské Ostravy se přesouvá Tenglerova pozornost v textech o kostelích svatého Václava a Božského Spasitele. K první stavbě se vztahuje připomínka bratrstva svatého Škapulíře, jež působilo do roku 1785 a přisuzuje se mu zřízení kaple Karmelitské mezi léty 1673–1695 (*Bratrstvo sv. Škapulíře a býv. Karmelitská kaple u farního kostela Sv. Václava v Mor. Ostravě*¹⁰⁰). O druhé svatyni pojednal v rukopise *Stavba nového kostela*

90 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (35).

91 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (31); *Slezské velikonoční zvyky*, rozhlasová přednáška, 4. 4. 1935.

92 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (69).

93 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (65).

94 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (63).

95 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (77); Ervín TENGLER, *Ondráš se vrací na Lysou*, Polední ostravský deník 34/222, 29. 9. 1933, s. 3; z *Ondrášova kraje*, Polední deník 37/179–182, 4.–7. 8. 1936, s. 2; *Ondráš z Janovic a cizina*, Polední deník 38/77, 3. 4. 1937, s. 2; *Ondráš v Petřvaldě*, Polední deník 41/77, 3. 4. 1940, s. 2.

96 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (67).

97 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (68).

98 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (66).

99 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (81); *150ti leté výročí založení slezsko-ostravského kostela*, rozhlasová přednáška, 27. 6. 1933.

100 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (53).

Spasitele v Moravské Ostravě.¹⁰¹ Církevní poměry v Radvanicích postihl v textu *Církev římskokatolická v Radvanicích, Československá církev, Biskupství v Radvanicích*, v němž pisatel postihl jak stavbu zdejšího kostela, tak vznik československé církve a osobu faráře Ferdinanda Stibora (1869–1956), jenž se v Radvanicích stal prvním biskupem (1922–1950).¹⁰² Text *O kostelíku v Dolních Marklovicích*¹⁰³ se vrací ke středověkému předchůdci stávajícího kostela Nanebevzetí Páně v Dolních Marklovicích u Fryštátu z roku 1739. Minulost farního kostela v Dobré u Frýdku zrekapituloval v jubilejním pojednání *250 let farního kostela v Dobré u Frýdku*.¹⁰⁴ V textu *Kostely na Těšínsku v 17. století* se pokusil odpovědět na otázky, jak svatyně vypadaly, jaké bylo jejich vnitřní vybavení a jak probíhaly bohoslužby. Tengler sledoval rozšíření zděných a dřevěných kostelů a současně postihl podobu přilehlých hřbitovů.¹⁰⁵ Pro pojednání *Starí faráři a jejich zápisy* vyšel z dochovaných pamětních knih z Těšínska, z nichž vyniká pamětní kniha farnosti ve Slezské Ostravě, založená roku 1672.¹⁰⁶ O propojení svého bytostného zájmu o přírodu s připomínkou duchovních tradic regionu se pokusil v příspěvku *Morávka – milé zákoutí v Beskydách*, líčícím krásy beskydské přírody,¹⁰⁷ *Pout' k našemu sv. Antoníčkoví*, připomínajícím pověst o svatém Antonínu Paduánském ve vztahu ke kostelíku na Prašivé,¹⁰⁸ a *O Bílém kříži*, v němž vysvětluje toponymum ve vazbě ke kříži, připomínajícím zastřelené finanční strážníky, hlídající v 17. století hranice před pašeráky.¹⁰⁹

Poslední, obsahově diferentní skupinu Tenglerových textů spojuje silný národní aspekt. *Dokumenty českosti Jablunkovska* vzešly z rešerší archivních dokumentů z muzea v Orlové, v nichž hledal stopy po využívání češtiny v úředním styku. Muzeum rovněž ocenil pro sbírku těšínské keramiky, krojů a památek na salašnictví.¹¹⁰ Rozšíření principů občanské společnosti po obnovení ústavnosti v Rakousku (1860) se projevilo ve fenoménu zakládání spolků, zvláště pěveckých a divadelních. Příspěvek *In memoriam ochotnických spolků na Ostravsku* je oslavou českých buditelů v regionu¹¹¹ a připomínka nazvaná *K jubilejní schůzi pěveckého spolku Záboje* spojuje dějiny spolků s upozorněním na rozšíření divadla a sborového zpěvu mezi Ostravany.¹¹²

Národní aspekt sledoval v textech věnovaných vyhraněným osobnostem kulturního života.

101 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (59).

102 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (40).

103 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (29).

104 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (87); E. T., *250 let v Dobré*, Polední deník 37/210, 10. 9. 1936, s. 2.

105 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (34); *Kostely na Těšínsku v XVII. století*, rozhlasová přednáška, 23. 3. 1938.

106 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (18).

107 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (22); Ervín TENGLER, *Morávka – nejkrásnější zákoutí v Beskydách*, Slezský věstník hasičský 1936/16, 15. 8. 1936, nestránkováno.

108 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (23); *Pout' k našemu svatému Antoníčku*, rozhlasová přednáška, 5. 6. 1934.

109 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (24); *O bílém kříži*, rozhlasová přednáška, 23. 5. 1935

110 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (94).

111 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (16).

112 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (82); Ervín TENGLER, *K jubilejní schůzi pěveckého spolku „Záboje“*, Polední ostravský deník 35/146, 26. 6. 1934, nestránkováno.

Takovou byl těšínský novinář a buditel Pavel Stalmach (1824–1891), k jehož aktivitám patřilo založení několika spolků a organizací (*Národní dům, Towarzystwo naukovej pomoci*), v nichž spojoval podporu rozvoje intelektuálního zázemí české a polské společnosti s pěstováním národního vědomí (*Českopolská spolupráce před půl stoletím. K stodesátému výročí slezského buditele Pavla Stalmacha*¹¹³). O neznámějším představiteli salašníků, hájícím jejich práva proti vrchnosti, Janu Koloničném, sepsal jubilejní text *Salaše nám pohubili. K 100. výročí Jana Koloničného, bojovníka za práva Valachů*.¹¹⁴ V materiálově cenném textu *Ze životopisné kroniky Josefa Stříže z Bruzovic* obrátil pozornost k osvětovému pracovníku Josefu Stříži (1833–1905), písmáku a sběrateli knih, jenž vytvořil jednu z největších knihoven ve Slezsku, kterou dával k dispozici zájemcům.¹¹⁵

Od článků a pojednání o regionálních osobnostech nutno oddělit texty oficiální povahy, v nichž se vrací k ideovým oporám republikánského smýšlení (*O životě a díle T. G. Masaryka, K. A. Komenského, J. Husa, 28. říjen 1918, Bílá Hora 1620*¹¹⁶) a ke vzniku republiky a specifickým podmínkám formování státu na Těšínsku. Takto vyznívá obsáhlá *Vzpomínka Zdeňka Ježka, plk. v. v., účastníka bojů o Slovensko a Těšínsko, na převrat na Těšínsku v letech 1918–1919*,¹¹⁷ zhodnocující svědectví plukovníka Zdeňka Ježka. Po stručném objasnění národnostní situace na Těšínsku se soustředil na činnost vojenského velitelství v Moravské Ostravě a na události obsazení Těšínska československým vojskem v roce 1919.

Kdybychom chtěli tento přehled Tenglerovy publicistiky, nahlížené prostřednictvím autorovy pozůstalosti uložené v Archivu města Ostravy, symbolicky uzavřít, můžeme tak učinit připomínkou textu *Hrst vzpomínek na staré naše rektory. K výročí úmrtí Ed. Bartoníčka*.¹¹⁸ Vedle životních osudů Eduarda Bartoníčka (1855–1915), mimo jiné sbormistra pěveckých spolků *Lumír* a *Záboj* a ředitele kůru kostela Božského Spasitele v Moravské Ostravě, upozorňuje na roli rektorů na venkovských školách, osobností, jež se mimo školu staraly také o rozvoj hudby a zpěvu. Textem se vlastně vracíme k otci Ervína Tenglera Janovi, jenž sám byl rektorem v Dobré a muzikantem byl i jeho syn; s Bartoníčkem, autorem slezské hymny a oblíbené úpravy lidových tanců (*Slezská beseda*) se také obracíme zpět k Tenglerově studiu na opavském a místeckém gymnáziu, tedy k místům a lidem, jež utvářely v mládí Tenglerův hodnotový kodex, jemuž vzdor dějinným peripetiím zůstal věren až do smrti.

113 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (27); *Součinnost Čechů s Poláky před půl stoletím. k výročí slezského buditele Pavla Stalmacha*, rozhlasová přednáška, 12. 6. 1934.

114 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (25); *Salaše nám pohubili./ Ke stému výročí narození Jana Koloničného, bojovníka za práva Valachů*, rozhlasová přednáška, 24. 6. 1935.

115 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (44).

116 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 2, (79); v originále rukopisu nadepsáno „Jako přednáška“, daný rukopis sloužil k publicistickým účelům.

117 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (58).

118 AMO, f. Ervín Tengler, inv. č. 3, č. kart. 1, (19); *Hrst vzpomínek na naše staré rektory/ Ke 20. výročí úmrtí Ed. Bartoníčka*, rozhlasová přednáška, 8. 5. 1935.

Ervín Tengler from the written inheritance perspective
(Summary)

A pedagogue, a regional historian and a national history and geography worker Ervín Tengler (1884–1941) worked as a teacher at several elementary and council schools in Bartovice, Muglinov and Silesian Ostrava. His national history and geography activities included several fields: work as a chronicler of Moravian Ostrava, lecturing activities, including radio performances, publishing of independent publications and cooperation with Ostrava periodicals. He contributed predominantly to the Ostrava Journal (later renamed to the Midday Ostrava Journal and the Midday Journal). The work tries to cover the rich and thematically wide publishing activity of Ervín Tengler, in whose inheritance there are 94 texts, deposited in the Archive of the City of Ostrava and which are the focus of this work. Tengler's texts testify to his versatility and interest in regional and national history and geography topics, wherein he could have been partly motivated also by his membership in the National Democracy Party and by his distinctive patriotism and traditionalism. He was interested in the history of the Region of Ostrava and Těšín, war events, the history of education, mining, and he also collected tales. His texts can be an important source of information, particularly for the contemporary regional historians.

Příloha:**Abecední seznam rukopisů¹¹⁹**

[Josef] Kotek	5 s. + 2 kopie (3)
250 let farního kostela v Dobré u Frýdku	250 let farního kostela v Dobré u Frýdku
50 let samostatnosti Muglinova. Jak vznikl kraj, kde dnes leží Muglinov	1 s., (neúplné) (93)
Boj ostravského dělnictva za svěcení 1. máje	4 s. + kopie + duplikát (13)
Bratrstvo sv. Škapulíře a bývalá Karmelitská kaple u farního kostela [Sv. Václava] v Mor. Ostravě	3 s. (53)
Církev římsko katolická [římskokatolická v Radvanicích], Československá církev, Biskupství v Radvanicích	7 s. (40)
Co by bylo k většímu prospěchu vlastivědného vyučování	6 s. (1)
Co obsahovalo těšínské léno Koruny české před 600 léty	4 s., (neúplné) (85)
Českopolská spolupráce před půl stoletím (k 110. výročí slezského buditele Pavla Stalmacha	3 s. + neúplný koncept (27)
Dějiny Slezska	nestr., sešit (76)
Dnešní dostaveníčko Ostravanů – Těšínská ulice	3 s. + kopie (10)
Dokumenty českosti Jablunkovska [(o českých archiváliích a jiných psaných památkách, keramice, krojích aj.)]	1 s. (94)
Historie pošty v Dolních Bludovicích	4 s. (28)
Historie slezskoostravského zámku	3 s. + 2 kopie + [2 plány podzemních sklepů podle stavu z r. 1912] (37)
Hrst vzpomínek na staré naše rektory. k 20. výročí úmrtí Eduarda Bartoníčka	4 s. + kopie (19)
Hřbitovy na Ostravsku	4 s. (15)
In memoriám ochotnických spolků na Ostravsku	4 s. (16)
Inventář prvních jam na Ostravsku (příspěvek k dějinám uhelného průmyslu na Ostravsku)	7 s. (50)
Jak bylo kdysi v Zámecké ulici, dnes ulici dr. Karla Kramáře	2 s. (12)
Jak se vyvíjel hornický stav na Ostravsku	4 s. + kopie (52)
Jak žádali učitelé za starých časů o místa. (Podle starých listin)	5 s. (56)
Jos. Šavel vzpomíná na válku [Vzpomínka Josefa Šavla na první světovou válku]	3 s. (47)
K zániku jam Emy a Lucie ve Sl. Ostravě	3 s. (36)

119 V závorce je uvedeno číslo rukopisu podle inventáře Karla Jiříka z roku 1980. V lomených závorkách je Jiříkův dodatek k názvu rukopisu nebo název kopie či přidruženého textu. Převažují rukopisy, některé texty jsou strojopisy.

SLEZSKÝ SBORNÍK 115 / 2017, ČÍSLO 1

K 150. jubileu slezskoostravského farního kostela	4 s. (81)
K 20. výročí lidových bouří na Ostravsku [v červenci 1917]	3 s. + kopie (6)
K 600. výročí připojení Slezska ke koruně české	4 s. + 2 s. (26)
K jubilejní schůzi pěveckého spolku „Záboje“	1 s., (neúplné) (82)
K Luterovým [Lutherským] oslavám na Ostravsku	6 s. + kopie (90)
K otevření nového mostu u Nové střelnice	4 + 1 str., (neúplné) (92)
Kontribučenský fond v Bohumině a Slezská Ostrava	3 s. + 1 s. (41)
Kostely na Těšínsku v 17. století	3 s. (34)
Majitel: Jan Wilczek. [Soupis rybníků Jana Wilczka asi z 30. let (umístění, rozloha, výlohy)]	1 s. (60)
Moje Slezská Ostrava	nestr., sešit (73)
Morávka – milé zákoutí v Beskydách	4 s. (22)
Moravská Ostrava vojenským táborem za světové války	3 s. (7)
Moravskoostravské náměstí	4 s. (84)
Naše hrady [(zámky) ve Slezsku]	nestr., sešit (74)
Nejstarší gruntovní knihy moravskoostravské [moravsko-ostravské] t	3 s. (54)
nepojmenováno [Černá země vzpomíná na I. světovou válku]	151 s. + neúplná kopie (8)
nepojmenováno [Pověsti na Těšínsku]	58 s. (neúplné) (65)
nepojmenováno [Průvodce po Těšínsku a Opavsku]	93 s. (68)
nepojmenováno [Různé zajímavosti z dějin Těšínska]	64 s. (neúplné) (66)
nepojmenováno [Vlastivěda Ostravska]	nestr., sešit (91)
Neposlušní ostravští učitelé	10 s. (57)
O Bílém kříži	3 s. + duplikát + kopie + propag. letáček (24)
O kostelíku v Dolních Marklovicích	2 s. (29)
O životě a díle T. G. Masaryka, K. A. Komenského, J. Husa, 28. říjen 1918, Bílá hora 1620	nestr., sešit (79)
Oběti válečné vojenské justice v Mor. Ostravě (3 s.) za [první] světové války	3 + 7 s. (2)
Objevitelé uhlí na Ostravsku – první odběratelé z Ostravska	2 s. + kopie (48)
Ondráš z Janovic (Fr. Sláma). Stručné dějiny Těšínska [Ondráš z Janovic podle Fr. Slámy (nestr., sešit, přiložen časopisecký článek M. Stejskalové-Tománkové: Ondráš-zbojník)]	nestr., sešit (77)
Ostravské ulice před 50 lety	4 s. (9)
Ostravsko v historii a pověstech	39 s. (62)
Památnosti Slezské Ostravy	2 s. (42)
Písně s průvodem piana [Vlastní skladby písní s doprovodem piana]	86 s. (70)

Poddanské poměry na bývalém polsko-ostravském panství	3 s. + 2 kopie (38)
Porekadla a přísloví lidu slezského	36 s. (69)
Poslanec Josef Chalupník. Státní převrat na Ostravsku [Vzpomínka Jos. Chalupníka, starosty města Mor. Ostravy, na státní převrat na Ostravsku]	25 s. + [6 s. neznámého autora] (46)
Pouť k našemu sv. Antoníčkoví	4 s. (23)
Pověsti české	64 s. (neúplné) (67)
Povodně na Ostravsku	2 s. (14)
Průmysl ostravský [Nástin dějin průmyslu na Ostravsku]	nestr., dva sešitky (78)
První odběratelé uhlí na Ostravsku	3 s. + kopie (49)
Převrat v Mor. Ostravě: 28. října 1918	4 s. (88)
Přírodopis	nestr., 2 sešity (80)
Reportáž z oslav svatého Prokopa v Moravské Ostravě [Rozhlasová rekonstrukce dávných hornických oslav sv. Prokopa z r. 1934 (uspořádali: F. K. Zeman, E. Tengler, J. Filgas)]	16 s. (43)
Requisice [Rekvizice] zvonů v mor. ostravském [moravskoostravském] okrese [za první světové války]	3 s. + kopie (5)
Salaše nám pohubili. K 100. výročí Jana Koloničného, bojovníka za práva Valachů	4 s. + kopie (25)
Slezské „posudky“	6 s. (35)
Slezské pověsti [(z oblasti Ostravy a Těšínska)]	20 s. + 20 s. (63)
Slezské velikonoční zvyky	3 s. + 2 s. (31)
Slezské zvyky předvánoční, vánoční a povánoční	3 s. + kopie (30)
Staré a nové Záměstí ve Sl. Ostravě	3 s. (83)
Staří faráři a jejich zápisy	4 s. (18)
Stavba kostela. [Stavba nového kostela Spasitele v Moravské Ostravě]	28 s. + koncept (59)
Školství na Těšínsku před 80 lety	4 s. + koncept (33)
Školy na Těšínsku v 17. století	3 s. (32)
Těšínské muzeum	3 s. (89)
Těšínsko v historii a pověstech	50 s. + neúplný rukopis str. 31-73 (64)
Těšínsko. Účast dobrovolníků v bojích o Slovensko a Těšínsko v letech 1918-1919. (Plukovník GŠT. v. v. Zdeněk Ježek) [Vzpomínka Zdeňka Ježka, plk. v. v., účastníka bojů o Slovensko a Těšínsko, na převrat na Těšínsku v letech 1918-1919]	44 s. (58)
Třída presidenta dr. Ed. Beneše [(hlavní třída)]	2 s. + kopie (11)
Včelařství na Ostravsku za starodávna	4 s. (17)

SLEZSKÝ SBORNÍK 115 / 2017, ČÍSLO 1

Vlastivěda pro IV. Třidu	nestr., sešit (71)
Vlastivěda Slezské Ostravy	61 s. + koncept (61)
Vlastivěda Slezského kraje IV. třída [Slezska pro IV. třídu]	nestr., sešit (72)
Výčepní právo mor. ostravských [moravskoostravských] domů .	3 s., (neúplné) (86)
Vycházky [(stromy, zvířata, rostliny)]	nestr., sešit (75)
Vývin školství v moravskoostravském okrese	4 s. + 7 s. (21)
Vývoj školství v soudním okrese slezskoostravském [slezsko-ostravském]	3 s. + 3 s. (20)
Vznik a zánik slezskoostravského muzea .	3 s. + kopie + [výpis z jeho inventáře] (39)
Vzpomínky [několika pamětníků] na [první] světovou válku a na převrat	8 s. (45)
Z hornického života na Ostravsku a jiné před 100 lety	7 s. (51)
Zásobování ostravského lidu v době [první světové] války	6 s. + kopie (4)
Ze života učitelského na Ostravsku asi před 100 lety	6 s. (55)
Ze životopisné kroniky Josefa Stříže z Bruzovic	5 s. (44)